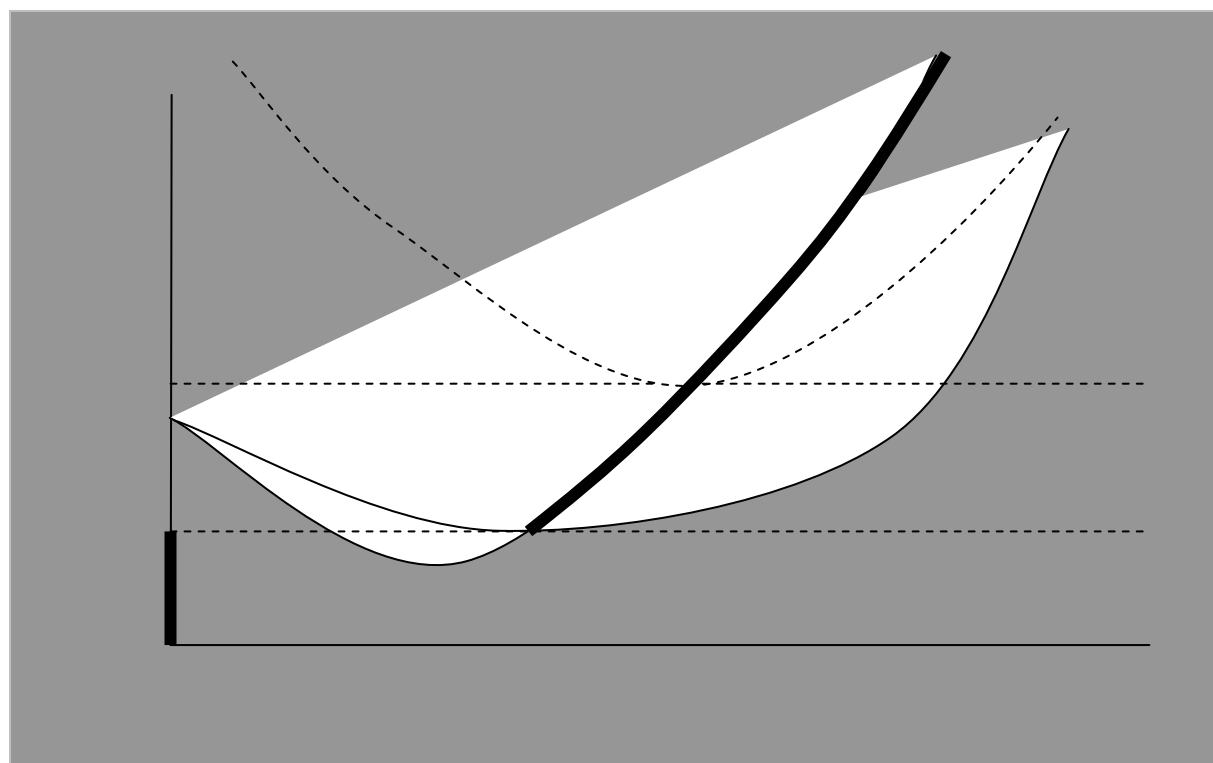

Working paper *UK FSV - IES*

No. 84

KAREL JANDA, MARTIN ČAJKA

Srovnání vývoje českých a slovenských institucí v
oblasti zemědělských financí

2005

Disclaimer: The IES Working Papers is an online, peer-reviewed journal for work by the faculty and students of the Institute of Economic Studies, Faculty of Social Sciences, Charles University in Prague, Czech Republic. The papers are blind peer reviewed, but they are NOT edited or formatted by the editors. The views expressed in documents served by this site do not reflect the views of the IES or any other Charles University Department. They are the sole property of the respective authors. Additional info at: ies@fsv.cuni.cz

Copyright Notice: Although all documents published by the IES are provided without charge, they are only licensed for personal, academic or educational use. All rights are reserved by the authors.

Citations: All references to documents served by this site must be appropriately cited. Guidelines for the citation of electronic documents can be found on the [APA's website: http://www.apa.org/journals/webref.html](http://www.apa.org/journals/webref.html).

Srovnání vývoje českých a slovenských institucí v oblasti zemědělských financí

KAREL JANDA^{*}, MARTIN ČAJKA⁺

Abstract

Článek se zabývá vývojem českých a slovenských institucí zajišťujících státní podporu zemědělského úvěru v období ekonomického přechodu. Jak vývoj úvěrů tak formy státní podpory používané v České republice jsou srovnány s jejich odpovídajícími protějšky na Slovensku. Zvláštní pozornost je věnována probíhajícímu procesu institucionální divergence, kdy srovnatelné výchozí problémy byly řešeny zavedením prakticky shodných institucí v obou republikách, přičemž následující vývoj těchto institucí vykazoval v obou republikách výrazné odlišnosti.

Klíčová slova: vývoj institucí, zemědělský úvěr, podpůrné fondy

The article is dealing with the evolution of Czech and Slovak institutions of government support of agricultural credit during the period of economic transition. Both the development of credit and the forms of government support used in the Czech Republic are compared with their corresponding counterparts in Slovakia. Special attention is devoted to the process of institutional divergence, when comparable initial problems were solved by the introduction of practically identical institutions in both republics while the consequent evolution of these institutions was significantly different in both republics.

Keywords: evolution of institutions, agricultural credit, support funds

JEL Classification: P25, Q14

Acknowledgements:

Work on this paper was supported by the research grant of the Faculty of Social Science, MSM 0021620841.

---

^{*} Korespondující autor: doc. Ing. Karel Janda, M. A., Dr., Ph.D., Katedra mikroekonomie a matematických metod, Univerzita Karlova, Opletalova 26, 110 00 Praha 1; Katedra bankovníctví a pojišťovnictví, Vysoká škola ekonomická, W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3; e-mail: Karel-Janda@seznam.cz

⁺ Katedra měnové teorie a politiky, Vysoká škola ekonomická, W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3; e-mail: martincajka@centrum.cz

1. Úvod

Slovenská republika a Česká republika zahájily v první polovině devadesátých let reformy směřující od centrálně plánované k tržní ekonomice ze společného institucionálního prostředí v rámci Československé federativní republiky (s názvem společné republiky podléhajícím různým změnám). Rovněž ekonomická situace obou částí Československa byla v okamžiku zahájení transformace na počátku rok 1990 velice obdobná. Vzhledem k tomuto společnému základu nebylo nijak překvapující, že valná většina nově vytvářených institucí a ekonomických politik byla prakticky shodná i po rozdělení společného státu k 31.12 1992. S postupem času docházelo ovšem k obdobně očekávatelnému procesu ekonomické a institucionální divergence. Tato divergence se projevovala jak v rozdílných výsledcích obdobných politik a institucí v obou republikách, tak ve vytváření nových ekonomických politik, přístupů a institucí, které se již v každé z obou republik ubíraly svoji nezávislou cestou. Z hlediska hodnocení úspěšnosti alternativních přístupů k ekonomické politice se tak vytvořila unikátní situace umožňující srovnávat dva různé skutečně realizované scénáře vycházející ze srovnatelné společné základny.

V této práci proto využíváme možnost srovnání slovenského a českého přístupu k podpoře poskytování zemědělského úvěru v období před vstupem obou republik do Evropské unie (EU) v roce 2004. Vzhledem k velice rozpracované a rozvinuté Společné zemědělské politice EU je právě období do konce roku 2003 přirozeným časovým rámcem pro srovnávání stupně divergence a úspěšnosti zemědělské politiky v obou republikách. Od okamžiku vstupu do EU lze totiž opět očekávat významnou konvergenci směrem ke společným politikám. Tato konvergence je ovšem vynucena z vnějšku existencí Společné zemědělské politiky EU.

Cílem této práce je stručně popsat vývoj úvěrování zemědělství a přístupy použité k podpoře zemědělských financí ve Slovenské republice a v České republice. Ve shodě s použitou metodou popisné srovnávací analýzy budou použité postupy a jejich výsledky v obou republikách porovnány a kriticky zhodnoceny. Základními srovnávanými institucemi budou zemědělské banky, formy přímé podpory úvěrů z rozpočtu ministerstva zemědělství, záruční banky, zemědělské podpůrné fondy a instituce řešící problematiku trvale se obracejících zásob a restitučních nároků.

2. Přehled literatury

Jak ve slovenské, tak v české ekonomické literatuře dosud chybí práce srovnávající úvěrování zemědělství a jeho podporu v obou republikách. Existující práce se vždy zaměřují jen na situaci v jedné z republik. Určitou výjimkou jsou pouze souhrnné práce zabývající se zemědělskými úvěry v středoevropských tranzitivních ekonomikách v celku jako například Swinnen a Gow (1999) nebo Serova a Ianbykh (1999). Ovšem tyto souhrnné práce vzhledem k svému rozsahu a záběru zachycují pouze základní stručné údaje a charakteristiky slovenských a českých systémů podpory zemědělských úvěrů spolu s obdobnými systémy v dalších tranzitivních ekonomikách a nevěnují se jim hlouběji. Všeobecný přehled zemědělských úvěrech v tranzitivních ekonomikách pak dále podávají sborníky OECD (1999, 2001), zatímco problematiku zemědělských úvěrových garancí komplexně zpracovává Gudger (1998).

Základním zdroje informací o slovenských a českých zemědělských úvěrech jsou každoroční takzvané Zelené zprávy slovenského a českého ministerstva zemědělství, uveřejňované pod názvy Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR a Zpráva o stavu zemědělství ČR. Některé aspekty činnosti českého Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu (PGRLF) jsou zevrubně analyzovány ve zprávách Nejvyššího kontrolního úřadu (1997, 1999).

Cíle a nástroje slovenské zemědělské politiky včetně otázek financování zemědělství v počátečním přechodovém období analyzuje Blaas (1994), zatímco komplexní pohled na slovenskou zemědělskou politiku celých devadesátých let podává Blaas (2001). Úvěrováním slovenského zemědělství do roku 1999 se podrobně zabývá Chrastinová (1999, 2000). Vytváření a počáteční rozvoj systému státních intervencí do slovenského zemědělství v procesu ekonomické transformace analyzuje Wolz (1996). Propojení teoretických a empirických pohledů na problematiku slovenských zemědělských úvěrů poskytuje Pokrivčák (2002), který ve svém článku stručně prezentuje empirické výzkumy týkající se slovenských zemědělských investic, uvádí hlavní opatření slovenské vlády na podporu zemědělských úvěrů a popisuje relevantní problematiku z oblasti teorie kontraktů.

Institucionálními a empirickými problémy spojenými s českými systémy podpory zemědělského úvěru se již od počátku jejich rozvoje zabývají Doucha (1993), Šilar (1996), Doucha a Šilar (1999) a Janda se svými spoluautory (Brookes, Donhauser a Janda (1996), Janda, Sklenková a Vigner (1997), Janda a Vigner (1997)). Obecnými otázkami zemědělských financí a úvěrové infrastruktury a jejich aplikací na české podmínky se zabývá

Trzeciak-Duval (2003). Teoretickému modelování českého zemědělského úvěrového trhu se věnují Janda (1995, 2003) a Čechura (2004).

3. Vývoj českých a slovenských zemědělských úvěrů

Celkový objem zemědělských úvěrů v obou republikách od roku 1992 do roku 2003 je zachycen v tabulce 1. Uvedené údaje jsou potom dále zobrazeny z hlediska dynamiky jejich změn v grafu 1. V následujícím odstavci nejprve stručně zhodnotíme celkový vývoj zemědělských úvěrů v obou republikách s ohledem na používané formy jejich státní podpory. Jednotlivým formám státní podpory a jejich vývoji se budeme poté podrobněji věnovat v dalších částech této práce.

Tabulka 1 Objem úvěrů ve slovenském a českém agrárním sektoru

Rok	Úvěry v SR mil. Sk	Úvěry v ČR mil. Kč
1992	13 798	27 386
1993	13 353	26 351
1994	13 317	25 749
1995	13 560	30 942
1996	12 324	34 997
1997	12 137	31 818
1998	9 889	26 912
1999	7 071	25 937
2000	5 239	21 827
2001	5 514	17 840
2002	5 911	18 633
2003	5 962	19 863

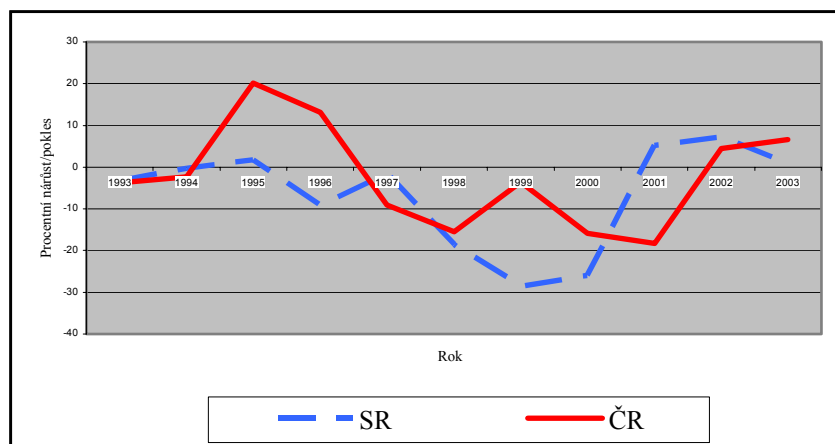
Pramen. Chrastinová 2000, Správa o polnohospodářství a potravinářství v SR (2000- 2004), Zpráva o stavu zemědělství ČR (1995-2004).

Z grafu 1 zachycujícího dynamiku poskytování úvěru v obou republikách lze usoudit, že státní podpora zemědělských úvěrů v ČR byla (připustíme-li její byť částečný vliv na celkový objem poskytnutých zemědělských úvěrů) zřejmě úspěšnější než na Slovensku, neboť vývoj zemědělských úvěrů (charakterizovaný jejich meziročním procentním nárůstem nebo poklesem) byl v uváděných rocích v České republice příznivější. Rozdíl je patrný zejména ve dvou obdobích.

Prvním z nich je období let 1994 – 1997, tedy období bezprostředně následující po vzniku specifických institucí zabývajících se státní podporou zemědělských úvěrů – v České

republike to byl Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond (PGRLF), na Slovensku pak Štátný podporný fond podohospodárstva a potravinárstva (ŠPFPP). Zatímco v ČR došlo po vzniku tohoto subjektu ke změně trendu v dosavadním vývoji zemědělských úvěrů, na Slovensku dále pokračoval jejich pokles bez ohledu na to, že podpora jejich poskytování byla realizována nejen ŠPFPP, ale také slovenským ministerstvem zemědělství a Slovenskou záruční a rozvojovou bankou (SZRB).

Graf 1 Srovnání změn objemu zemědělských úvěrů v ČR a na Slovensku

Pramen: Údaje z tabulky 1

Druhým obdobím, ve kterém lze vysledovat úspěšnější průběh české politiky státní podpory zemědělských úvěrů je pak období let 1997 – 2000. V těchto letech celkový objem úvěrů umístěných do zemědělství klesal jak v České republice tak na Slovensku, procentní pokles byl však v ČR v průměru přibližně poloviční, a to i v situaci bezprostředně následující po české měnové krizi roku 1997 charakteristické zejména restriktivní měnovou politikou české centrální banky a sníženou ochotou českých bank investovat své finanční prostředky do poskytování úvěrů, zvláště pak úvěrů do méně rentabilních odvětví národního hospodářství.

4. Řešení staré úvěrové zátěže

Z hlediska úvěrové struktury je možné rozlišit tzv. starý blok úvěrů a nově poskytované úvěry. Starý blok úvěrů tvoří jednak tzv. úvěry na trvale se obracející zásoby (TOZ), v zásadě provozní úvěry, které byly zemědělským podnikům poskytnuty před rokem 1990 a dále investiční úvěry (tedy úvěry dlouhodobého charakteru), které byly poskytnuty do roku 1992.

Starý blok úvěrů byl na Slovensku spravovaný Všeobecnou úverovou bankou (VÚB) a Konsolidační bankou (KBB). KBB při převzetí části starého bloku úvěrů (jedná se o úvěry po splatnosti v celkové výši asi 4 mld. Sk) vytvořila jednotný režim splácení v průběhu osmi

roků (1992-1999), s pravidelnými půlročními splátkami ve výši 1/16 nesplacené jistiny. Rovněž byla stanovena jednotná úroková míra ve výši 13% p.a., přičemž splacení úroků bylo stanoveno jako čtvrtletní. I přes tuto konsolidaci celková výše jistiny nejen že neklesala, ale dokonce vlivem nesplacených nově naběhlých úrokových plateb rostla. Proto byla v roce 1999 provedena nová restrukturalizace splátkových kalendářů spočívající v dalším prodloužení splatnosti starého bloku úvěrů. Ve stejném roce pak byly na KBB převedeny i nesplacené úvěry z VÚB (viz dále), takže KBB se stala jediným správcem starého bloku úvěrů.

Starý blok úvěrů spravovaných VÚB byl poměrně obtížně identifikovatelný, protože banka na ně s dlužnickými zemědělskými podniky uzavřela v první polovině devadesátých let nové úvěrové smlouvy, ve kterých byla především nově upravena konstrukce úrokové míry. I tak lze objem těchto úvěrů ve správě VÚB odhadnout na 2,3 mld. Sk. Do roku 1999 byl objem dosud nesplacených úvěrových prostředků v držení VÚB tvořen především úvěry, jejichž dlužníky byly méně bonitní zemědělské podniky. Slovenská vláda v roce 1999 realizovala dvě opatření, která měla podpořit splacení těchto úvěrů. Jako první opatření se vláda rozhodla subvencovat úroky splatné ze starého bloku úvěrů v roce 1999, kdy se vycházelo ze zkušenosti předchozích let, ve kterých naběhlé úroky nebyly ve své většině ze strany dlužníků hrazeny a dále tak zvyšovaly nesplacenou jistinu. Dále pak došlo k převedení celého objemu starého bloku úvěrů (jako součásti většího bloku tzv. klasifikovaných úvěrů) z VÚB na KBB v rámci přípravy slovenského bankovního sektoru na privatizaci (rozhodnutí vlády z 21.10.1999).

V České republice byly úvěry na TOZ za nominální hodnotu nejprve odkoupeny od věřitelských bank (většinou v rámci přípravy na jejich privatizaci) a převedeny do Konsolidační banky (České konsolidační agentury). Toto opatření se shoduje se způsobem řešení problematiky úvěrů na TOZ realizovaným na Slovensku. Následně byly takto definované úvěry rozčleněny do dvou kategorií. Ty, jejichž nesplacená výše k 30.9.2001 nepřesahovala 380 tisíc Kč byly zcela odpuštěny (fakticky tak došlo k jejich úhradě státem). U úvěrů přesahujících k 30.9.2001 380 tisíc Kč bylo odpuštěno 40% nesplacené jistiny v případě, že zbývající část byla do konce roku 2004 umořena.

Vedle úvěrové zátěže vyplývající z úvěrů na TOZ je činnost velké části zemědělských podnikatelů (zemědělských družstev) omezována restitučními nároky vůči nimi vznášenými tzv. oprávněnými osobami – nečleny družstev. Závazky vzniklé z majetkoprávní transformace Jednotných zemědělských družstev lze rozdělit do dvou kategorií. První, pro zemědělská družstva nejnepříjemnější, byla kategorie vypořádání restitučních nároků vůči svým

členům. Podle Divily (2001) bylo přibližně 20% čistého jmění zemědělských družstev určeného k transformaci rozděleno do podílů členů s pracovním vztahem k danému družstvu a dalších 40% mezi členy bez pracovního vztahu k danému družstvu (většinou se jednalo o bývalé zaměstnance ve starobním důchodu). Restituční nároky členů družstev tak byly transformovány do jejich členských podílů, jejichž právní úprava je dána Obchodním zákoníkem. Zemědělská družstva tak v tomto případě nebyla nucena převádět část svého majetku do podoby, kterou by byla schopná vypořádat oprávněné nároky. Tento problém však vyvstal u druhé skupiny restitučních nároků, tedy restituentů – nečlenů družstev (přibližně 40% restitučních nároků), jejichž nároky měly charakter dlouhodobých závazků družstev a kteří z velké části odmítali jejich vypořádání formou kapitalizace. Část těchto subjektů byla uspokojena vydáním movitého a nemovitého majetku odpovídajícího svou hodnotou restitučnímu nároku, zbývající část oprávněných osob však požadovala vypořádání restitučního nároku formou výplaty peněžních prostředků. Podle transformačního zákona z roku 1992 měly být tyto pohledávky vypořádány v sedmileté lhůtě, tj. do konce roku 1999.

Na Slovensku byly tyto restituční nároky vyřešeny v roce 1995 tím, že na základě novely transformačního zákona byly oprávněné nároky přeměněny v družstevní podílní listy, které představují dlouhodobou pohledávku jejich držitele vůči zemědělskému družstvu. Fakticky tak bylo odloženo vypořádání restitučních nároků, ke kterému mělo na základě transformačního zákona dojít nejpozději do roku 1999. V České republice se takovýto postup řešení prosadit nepodařilo. Česká vláda ve snaze zabránit soudním sporům o vymáhání pohledávek restituentů vůči zemědělským družstvům navrhla a prosadila novelu transformačního zákona z roku 1992¹, podle které měl být do řešení těchto dlouhodobých závazků zemědělských družstev zapojen státní Pozemkový fond. Na ten měly být převedeny závazky družstev vyplývající z restitučních nároků, věřiteli zemědělských družstev by se tak stal Pozemkový fond, který by současně své vzniknuvší závazky vůči oprávněným osobám vypořádal emisí dluhových cenných papírů splatných v horizontu 20ti let s fixní úrokovou sazbou 2% ročně. Tato novela se setkala s odporem oprávněných osob, neboť se fakticky jednalo o prodloužení lhůty pro vypořádání jejich pohledávek vůči zemědělským družstvům. Na jejich návrh byla zmíněná novela transformačního zákona zrušena rozhodnutím Ústavního soudu č. 3/2000 Sb.

---

¹ *Ve Sbírce zákonů vyšla pod číslem 144/1999.*

Současný stav je tak v ČR charakterizován řadou faktických i potenciálně možných soudních sporů mezi restituenty a zemědělskými družstvy. V roce 2004 byl na Ministerstvu zemědělství připraven návrh novely transformačního zákona, která vychází z toho, že restituční nároky by měly být vypořádány stejnou formou jako vznikly družstevní podíly, tedy převážně ne peněžními prostředky, ale vydáním nemovitých a movitých majetkových hodnot. Vypořádání by svou formou mělo odpovídat skladbě majetku zemědělského družstva podle jeho účetní závěrky z roku předcházejícího uplatnění oprávněného nároku. Podle Divily (2004) lze však vzhledem k požadavkům restituentů na výplatu restitučních podílů výhradně v peněžních prostředcích a vzhledem k dosavadní judikatuře Ústavního soudu oprávněně předpokládat, že zmíněná novela nevstoupí v reálnou účinnost. Spíše podle něj lze očekávat tzv. druhou transformaci zemědělských družstev – tedy to, že dosavadní členové vystoupí i se svými majetkovými podíly ze stávajícího družstva a založí družstvo nové (které nebude právním nástupcem předešlého), přičemž původní zemědělské družstvo zatížené restitučními závazky bude likvidováno nebo na něj bude prohlášen konkurz.

Souhrnně lze tedy konstatovat, že česká státní politika směřující k podpoře zemědělských podniků zatížených transformačními závazky byla v minulosti směřována k jejich faktické úhradě státním Pozemkovým fondem (jen velmi obtížně lze předpokládat, že by závazky zemědělských družstev převedené na Pozemkový fond byly těmito subjekty někdy v budoucnosti splaceny). V současnosti se pak orientuje na přijetí takové zákonné úpravy, která by zemědělským družstvům co nejvíce usnadnila úhradu takto definovaných závazků.

Zatímco na Slovensku byl problém majetkoprávní transformace zemědělských družstev a z toho vyplývajících dlouhodobých závazků agrárního sektoru do určité míry vyřešen, v České republice lze očekávat soudní spory o úhradu restitučních nároků splatných již v roce 1999 podle stejného transformačního zákona jako na Slovensku. Pravděpodobné vyznění těchto sporů ve prospěch oprávněných osob může způsobit dalekosáhlé problémy některým zemědělským družstvům vedoucí až k jejich likvidaci nebo prohlášení konkurzu.

5. Podpůrné fondy

Již během posledního roku československé federace probíhala na úrovni ministerstev financí a zemědělství intenzivní přípravná práce na zajištění takového přílivu úvěrových prostředků do zemědělství, ve kterém by byl státní rozpočet zapojen pouze nepřímo. Hlavním záměrem bylo nepřipustit návrat systému přímých státních dotací pro zemědělství, který existoval v centrálně plánované ekonomice až do zahájení transformace počátkem 90. let.

Současně byla zřejmá snaha o nahrazení subjektivního a administrativního rozhodování o poskytování zemědělských podpor rozhodováním založeným na objektivitě a nestrannosti trhu.

Jednalo se o systém, který měl stát na třech pilířích:

- zemědělských subjektech, které by pro financování svých podnikatelských záměrů žádaly o poskytování úvěrových prostředků. Vzhledem k existenci úroku, který je nutné z takto přijatých prostředků platit, by tyto zdroje mohly přijímat jen na projekty, u kterých lze předpokládat určitou míru výnosnosti;
- obchodních bankách, které by poskytovaly úvěry podnikatelům v zemědělství a lesnictví na základě obecně aplikovaných bankovních kritérií a postupů s tou modifikací, že státní instituce bance hradí část úrokové sazby (zejména ve výši rizikové přírážky) a že obchodní bance garantuje určitou část nesplacené a nevydobyté jistiny úvěru po marném vymáhání splátek na jeho umoření běžnými prostředky,
- státní instituci, která by byla finančně napojena na státní rozpočet a která by se sama skládala ze tří částí: fondu zdrojů poskytovaných z rozpočtové kapitoly zemědělství, správce fondu (tj. subjektu, který je odpovědný za stanovení podmínek poskytování státní pomoci, stanovení výše takto poskytované státní pomoci, stanovení pravidel pro spolupráci s obchodními bankami atd.) a správce finančních aktiv fondu (tj. subjektu, který správci fondu nabídne investování prostředků vyčleněných na pomoc zemědělcům tak, jak by odpovídalo jeho potřebám z hlediska výnosů, likvidity a rizika). I když rozdělení těchto tří funkcí nutně neznamená, že je musejí zajišťovat tři instituce, mělo se zato, že jejich institucionální oddělení je lepší variantou uspořádání.

Při nezájmu obchodních bank o úvěrování zemědělství a lesnictví pro jeho nízkou kapitálovou výnosnost a vysoké riziko měla částečná dotace úroku a částečná garance úvěru zvyšovat bonitu zemědělského podnikatele pro obchodní banku a rozšířit objem úvěrů poskytnutých zemědělství a lesnictví. Úvěr se však těmito opatřeními neměl změnit v kvaziúvěr, kritériální funkce úvěru (návratnost) a úroku (tlak na zhodnocení prostředků vložených úvěrem) měla zůstat zachována. Systémem podpory zemědělského úvěru měl pak podle představ odborníků z ministerstev financí a zemědělství být zejména stimulován dlouhodobý úvěr, který s odůvodněním nejistoty perspektiv zemědělství nechtějí obchodní banky poskytovat.

Po rozdělení federace k 31.12. 1992 byl v České republice tento záměr institucionalizován založením Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu (PGRLF) dne 22.7.1993. Českému PGRLF se podařilo zaujmout pevné místo v systému zemědělské úvěrové infrastruktury a daří se mu uhájit své postavení i po vstupu ČR do EU.

Slovenské ministerstvo zemědělství se s určitým časovým zpožděním nechalo inspirovat českou iniciativou a na základě zákona z roku 1994 byl zřízen Štátný podporný fond podohospodárstva a potravinárstva (ŠPFPP). Na obecné úrovni lze konstatovat, že byl charakterem své činnosti blízký obdobnému českému fondu uskutečňujícímu státní podporu zemědělských úvěrů. V jejich vlastní činnosti lze však konstatovat některé rozdíly, které zmíníme v následujících odstavcích.

Na Slovensku vznikla instituce, která měla právní formu státního fondu. Byla tedy zřízena speciálním zákonem a na základě tohoto zákona rovněž provozovala svoji činnost. Můžeme tak konstatovat, že subjekt realizující podporu zemědělských úvěrů měl na Slovensku právní formu obdobnou institucím uskutečňujícím státní politiku a intervenční opatření v jiných sektorech národního hospodářství (stejná právní forma je pro nástroje státních intervenčních politik charakteristická také v České republice, jedná se například o Státní fond dopravní infrastruktury, Státní fond životního prostředí, Státní fond rozvoje bydlení atd.). V segmentu státní podpory agrárních úvěrů je však situace v České republice jiná. Český podpůrný fond nemá charakter státního fondu, ale instituce vzniklé na základě normy soukromého práva – Obchodního zákoníku, má tedy formu akciové společnosti (kde je akciový kapitál plně vlastněn Ministerstvem zemědělství). Z tohoto uspořádání vyplývají důsledky zejména pro hospodaření fondu s vlastními a cizími prostředky, kdy toto podléhá stejné právní úpravě jako hospodaření jakékoli jiné akciové společnosti, zejména lze v této souvislosti zdůraznit povinnost auditu a zveřejňování účetní závěrky. Z hlediska hospodaření se státními prostředky byla podle kontrolních zpráv českého Nejvyššího kontrolního úřadu z let 1997 a 1999 na Slovensku zvolena vhodnější právní forma subjektu státní podpory zemědělských úvěrů. Rozdílná mezi českým a slovenským systémem byla také forma poskytované podpory. Podobně jako v ČR (a celé radě dalších zemí západní Evropy) poskytoval ŠPFPP podporu formou subvencí úrokových sazeb a garancí úvěrů (rovněž v případě slovenského systému státní podpory zemědělských úvěrů se uplatňovala standardní pravidla jako například garance úvěrů v menší než plné výši úvěrové jistiny nebo pravidlo minimálního úrokového zatížení při poskytování úrokových dotací). Nezanedbatelnou část

podpory poskytované ŠPFPP však tvořilo přímé poskytování nízko úročených půjček, které český PGRLF neposkytuje.

Odlišnosti mezi českým a slovenským podpůrným fondem lze konstatovat také při analýze zdrojů financování institucí poskytujících státní podporu zemědělským úvěrům. Zatímco v ČR je hlavním a dominantním zdrojem podpůrného fondu rozpočtová kapitola Ministerstva zemědělství, na Slovensku byl ŠPFPP financován z celé řady různých zdrojů. Jednalo se zejména o splácené jistiny jím poskytovaných půjček, úroky plynoucí z těchto půjček, úvěry přijímané od komerčních bank atd. Podle původního záměru právní úpravy zřizující podpůrný fond se mělo jednat v první řadě o příjmy z privatizace popřípadě likvidace zemědělských podniků, které měly do ŠPFPP připlynout z Fondu národního majetku (FNM) Slovenskej republiky. Tento zdroj příjmů byl však realizován jen ve směru stále narůstající a kumulující se pohledávky ŠPFPP za FNM, která však za celou dobu existence a činnosti fondu nebyla transformována do toku peněžních prostředků (k datumu zrušení fondu, tedy k 31.12.2001 tato pohledávka činila více než 2 mld. Sk). Podpůrný fond tak neměl možnost rozšířit svoje aktivity, neboť zmíněná pohledávka byla ze strany FNM uhrazena až v rozpočtovém období roku 2002, kdy již ŠPFPP neexistoval. Peněžní prostředky se z tohoto důvodu staly součástí příjmů rozpočtové kapitoly ministerstva zemědělství.

Jak už bylo zmíněno, byl ŠPFPP k 31.12.2001 zrušen (spolu s ním pak byly zrušeny rovněž některé další státní fondy), přičemž jeho dosavadní činnost byla rozdělena následovně: garanci úvěrů dále poskytuje Slovenská záruční a rozvojová banka (na kterou rovněž přešly veškeré potenciální závazky fondu z dříve poskytnutých záruk), dotace úroků z úvěrů a poskytování nízko úročených půjček převzalo ministerstvo zemědělství (včetně veškerých aktiv fondu, v této souvislosti se majetkem ministerstva zemědělství stala i výše zmíněná pohledávka vůči FNM). Na Slovensku tak v dnešní době již neexistuje speciální instituce podporující zemědělské úvěry a tento druh státní intervencionistické politiky v zemědělském sektoru je tak uskutečňován pouze „standardními“ institucemi, tedy záruční bankou a ministerstvem zemědělství.

6. Záruční a rozvojové banky

V obou republikách v devadesátých letech vznikly státní záruční a rozvojové banky. Jak Slovenská záruční a rozvojová banka (SZRB), tak Českomoravská záruční a rozvojová banka (ČMZRB) se úspěšně zapojily do bankovních sektorů příslušných republik a dodnes v nich plní významné úlohy při podpoře úvěrování subjektů z různých odvětví národního hospodářství. Nicméně z hlediska jejich angažovanosti v zemědělství a potravinářství byl

jejich vývoj v SR a ČR značně rozdílný, což je názorně dokumentováno srovnáním výše podpor uvedeným v tabulce 2.

Slovenské zemědělství bylo vedle ŠPFPP významně podporováno Slovenskou záručnou a rozvojovou bankou (SZRB). Aktivitu, kterými SZRB realizovala svoji podporu zemědělskému sektoru slovenské ekonomiky, byly zaměřeny především na poskytování záruk za úvěry získávané slovenskými zemědělskými podnikateli od komerčních bank. V této souvislosti lze upozornit na určitou nesystémovost, která existovala ve slovenské politice podpory zemědělských úvěrů v 90. letech 20. století. Tato nesystémovost byla charakterizována existencí speciální instituce zabývající se realizací státní podpory zemědělských úvěrů (ŠPFPP) vedle subjektu poskytujícího podporu poskytování úvěrových prostředků ve vztahu ke všem odvětvím ekonomiky (včetně agrárního sektoru) – SZRB. Zmíněná nesystémovost, která ve slovenské hospodářské politice existovala několik let, byla odstraněna až zásadní reformou státních podpor ekonomiky jako celku provedenou v roce 2001.

Tabulka 2 Podpora slovenského a českého zemědělství a potravinářství ze strany SZRB v mil. Sk a ČMZRB v mil. Kč.

SZRB					ČMZRB
	záruky	úvěry	nenávratné příspěvky	celková výše podpor	celková výše podpor
1998	284	--	--	284	187
1999	145	--	--	145	131
2000	400	--	--	400	95
2001	418	--	--	418	127
2002	523	68	111	702	174
2003	481	276	24	781	226

Pramen: Zpráva o stavu zemědělství ČR (1998-2003), Chrastinová (2000), Správa o polnohospodářství a potravinářství v SR (2001, 2002, 2003, 2004)

SZRB v devadesátých letech poskytovala záruky především na úvěry krátkodobého, provozního charakteru, přičemž výši těchto záruk odstupňovala v návaznosti na výši přijatého úvěru. Od roku 2001 došlo k částečné změně politiky poskytování záruk ze strany SZRB. Většinu poskytovaných záruk sice stále tvořily záruky za úvěry provozního charakteru, objevil se však program na podporu malých a středních zemědělských podniků zaměřený na úvěry dlouhodobého charakteru. Tento program lze bezesporu považovat za poměrně

významný krok slovenské vlády v podpoře slovenského zemědělského sektoru trpícího nedostatkem kapitálové vybavenosti, která může být alespoň zčásti kompenzována právě přijímáním úvěrů dlouhodobého charakteru ze strany komerčních bank.

K zásadní změně v činnosti SZRB pak došlo od 1.1.2002. K tomuto dni nabyla účinnosti právní norma zrušující ŠPFPP a část prostředků, které byly v tomto fondu alokovány, byla převedena právě na SZRB. Ta pak také převzala veškeré záruky, které byly ŠPFPP poskytnuty za dobu jeho existence a dosud nevypřely nebo nebyly realizovány. Od počátku roku 2002 tak došlo ke zrušení duplicitního poskytování podpory do zemědělství, které bylo pro slovenskou zemědělskou politiku charakteristické od vzniku ŠPFPP v roce 1994. SZRB také převzala některé dosavadní činnosti ŠPFPP, především poskytování nízko úročených úvěrů (v roce 2002 byly poskytnuty v celkovém objemu 68 mil. Sk) a dále poskytování nenávratných finančních příspěvků (v roce 2002 byly poskytnuty v celkové výši 111 mil. Sk). V souvislosti s původní činností SZRB pak pokračovalo poskytování záruk v rámci programů zahájených v roce 2001, tedy podpora nejen úvěrů provozního ale také dlouhodobého charakteru. V roce 2003 pak můžeme na základě údajů a charakteristik uvedených ve Správe o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR (2004) sledovat posun v koncepci podpory zemědělství realizované SZRB od poskytování záruk k poskytování úvěrů za zvýhodněnou úrokovou sazbu.

Zhodnotíme-li činnost SZRB vztahující se k podpoře zemědělského sektoru na Slovensku, můžeme v průběhu 2. pol. 90. let vidět zřetelný posun od původní politiky poskytování záruk převážně na úvěry krátkodobého provozního charakteru k tvorbě a realizaci programů poskytování garancí vázaných na dlouhodobé zemědělské úvěry. V souvislosti s převzetím aktivit původně vykonávaných zrušeným ŠPFPP se pak část aktivit SZRB koncentruje na uskutečňování programů souvisejících s poskytováním zvýhodněných úvěrů popřípadě nenávratných příspěvků slovenským zemědělským podnikatelům.

S aktivitou slovenské záruční banky na poli zemědělských úvěrů lze srovnat činnost obdobné instituce v české republice. Aktivita Českomoravské záruční a rozvojové banky se v zemědělsko-potravinářském sektoru soustřeďovala především na podporu potravinářského průmyslu (formou poskytování záruk popřípadě přímo formou alokace úvěrů), zatímco poskytování garancí vůči úvěrům přijímaným zemědělskými podnikateli bylo ponecháno ve výlučné činnosti specifické instituce státní podpory zemědělských úvěrů – PGRLF. Zatímco na Slovensku došlo k úplnému zrušení obdobného subjektu (ŠPFPP) a k částečnému přesunu jeho aktivit do kompetence záruční banky, byl vývoj v ČR zcela opačný. V souvislosti se vstupem do EU byla podpora potravinářství zcela vyčleněna z působnosti záruční banky a

veškerá státní úvěrová podpora agrárního sektoru a navazujících odvětví převedena do kompetence PGRLF.

7. Přímá podpora ministerstvem zemědělství

Další možnou formou státní podpory zemědělství je dotace úroků z komerčních úvěrů poskytovaná přímo z rozpočtové kapitoly ministerstva zemědělství. Zatímco v České republice se tato možnost nevyužívá, na Slovensku zaujímá významnou úlohu. I zde je tedy patrná určitá nesystémovost a duplicita podpor poskytovaných slovenskému zemědělskému sektoru. V tomto případě spočívala v tom, že subvence úroků z komerčních úvěrů poskytovaných obchodními bankami byla poskytována jak z prostředků ministerstva zemědělství tak ze zdrojů ŠPFPP. Duplicita byla částečně omezena nemožností čerpání podpory z obou možných zdrojů (prostředků ministerstva a prostředků ŠPFPP) zároveň. Využívání podpory z jednoho zdroje bylo totiž vázáno na současnou absenci čerpání prostředků ze zdroje jiného, to ale nic nemění na tom, že vykonávání stejných činností dvěma státními institucemi mohlo být stěží přijatelné jak z hlediska transparentnosti tak z hlediska efektivnosti slovenského systému státní podpory zemědělství jako celku. Jediným pozitivem institucionálního rozdělení dotací úroků může být programové oddělení účelu jejich poskytování. Zatímco ze ŠPFPP docházelo k bonifikaci úroků z úvěrů především provozního charakteru, respektive úvěrů sloužících pro zajišťování běžné činnosti zemědělských podniků, v případě dotačních toků uskutečňovaných přímo z rozpočtové kapitoly ministerstva zemědělství se jednalo především o zvýhodňování úroků vázaných na starý blok úvěrů a dále o některé specifické druhy úvěrů.

V této souvislosti lze hovořit zejména o úvěrech poskytovaných na základě skladních záložních listů – tedy úvěrech zajištěných potenciálním právem banky realizovat v případě nesplácení úvěru zemědělským podnikatelem jím skladované komodity, přičemž pro finanční krytí takto poskytnutého úvěru banka emituje specifický cenný papír - skladní zástavní list: Ty jsou tak jakousi obdobou hypotéčních zástavních listů, pouze s tím rozdílem, že zatímco hypotéční zástavní listy slouží k finančnímu krytí poskytovaných dlouhodobých úvěrových prostředky, skladní zástavní listy jsou nástrojem finančního krytí úvěrových pohledávek krátkodobého charakteru. Podrobnější popis skladních zástavních listů a jejich místa ve financování zemědělství poskytují Janda a Sklenková (1997).

Tabulka 3 Úvěrová podpora v SR financovaná prostřednictvím ministerstva zemědělství

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Dotace úroků starého bloku úvěrů	48,8	29,7	27,3	2,4	37,4	33,6	23,3
Dotace úroků z nově poskytnutých úvěrů	--	--	--	--	94,0	288,9	423,9
Dotace úroků ze záložních listů	--	1,0	25,2	47,0	24,7	54,0	121,5
Dotace úroků z úvěrů na skladování ovoce a zeleniny	--	27,9	--	5,0	0,6	--	--
Dotace na částečné splátky úvěrů	--	--	--	--	--	51,0	371,6
Celkem	48,8	58,6	52,5	54,4	156,7	427,5	940,3

Pramen: Chrastinová (2000), Správa o pol'nohospodárstve a potravinárstve v SR (2001, 2002, 2003, 2004)

Z uvedené tabulky 3 je patrné, že starý blok úvěrů (tedy především úvěry na trvale se obracející zásoby) je stálým problémem slovenského zemědělství. Velikost dotací, které si tyto staré úvěry vyžadují, se totiž v průběhu jednotlivých let nezmenšuje. Nabízí se tedy otázka, zda by nebylo pro slovenskou vládu výhodnějším řešením odepsat takto definované úvěry jako nedobytné pohledávky (za předpokladu, že by nesplacená jistina těchto úvěrů, respektive ztráty plynoucí z jejich odpisu, musely s největší pravděpodobností být hrazeny institucím, které jsou formálními věřiteli, především Konsolidační bance). Toto radikální řešení úvěrového zatížení z doby centrálně plánované ekonomiky se zdá být výhodnějším ve srovnání s každoročně se opakující nutností státních subvencí souvisejících úrokových plateb.

Dále je zřejmé, že slovenská vláda se ve větší míře snaží podporovat úvěry garantované skladními záložními listy. Lze konstatovat, že tato podpora nejspíše souvisí s počáteční neochotou bank využívat tohoto druhu zajištění poskytovaných úvěrů (možnost poskytovat úvěry tohoto charakteru je na Slovensku již od 1.6.1998 na základě zákona číslo 144/98 Z.z.). V tabulce se odráží i skutečnost, že poté, co byl zrušen ŠPFPP (tedy po 31.12.2001), převzalo ministerstvo zemědělství roli instituce dotující úroky z komerčních zemědělských úvěrů a od stejného okamžiku byly (podle objemu poskytnuté podpory možno

usuzovat, že úspěšně) zahájeny také aktivity v rámci programů umožňujících vedle subvencování úrokového zatížení také dotaci úmoru (úvěrových splátek).

8. Zemědělské banky

V řadě zemí mají významnou úlohu speciální odvětvové zemědělské banky. I v SR a ČR došlo počátkem devadesátých let k založení bank tohoto typu. Česká Agrobanka se neprosadila jako skutečná zemědělská banka a v druhé polovině devadesátých let došlo k jejímu úpadku a převzetí ze strany GE Capital Bank. Naproti tomu slovenská Pol'nobanka celkem úspěšně zaujala své místo na zemědělském úvěrovém trhu.

Pol'nobanka poskytuje především úvěry krátkodobého charakteru. Vedle klasických provozních, které slouží pro financování běžné činnosti po celou dobu hospodářského roku se jedná zejména o tzv. zelené úvěry (sloužící pro finanční krytí jarních a podzimních prací) a eskontní úvěry (spočívající v odkupu zemědělských směnek, které jsou pak dále reeskontovány na centrální banku). Od roku 1997 vytvořila Polnobanka spolu se svým nejvýznamnějším zahraničním akcionářem (Evropskou bankou pro obnovu a rozvoj) program pro poskytování úvěrů na střednědobé a dlouhodobé investiční záměry v zemědělství. Tyto úvěry byly poskytovány za velice výhodných podmínek, placená úroková míra se podle Správy o polnohospodářství a potravinářství SR (2001, 2002, 2003, 2004) pohybovala v intervalu 2,5 až 2,7 procenta a to v době, kdy běžné úrokové zatížení na Slovensku dosahovalo u úvěrů na zemědělské účely až 15 procent. Polnobanka byla v minulosti ve vztahu k ŠPFPP v obdobné pozici jako Agrobanka ve vztahu k českému Podpůrnému a garančnímu rolnickému a lesnickému fondu tím, že vykonávala úlohu správce finančních aktiv podpůrného fondu (tedy dočasně volných prostředků ŠPFPP).

9. Závěr

Jak ČR tak Slovensko se v první polovině 90. let potýkaly s neochotou komerčních bank úvěrovat zemědělský sektor, která byla provázena odbouráváním tradičních zdrojů finančních prostředků pro zemědělské podniky, kterými v období centrálně plánované ekonomiky byly zejména neinvestiční dotace a dále dotace v rámci záporné daně z obrátu. Zemědělský sektor obou zemí se shodně potýkal s problémem staré dluhové zátěže z období centrálně plánované ekonomiky a s řešením restitučních nároků vůči zemědělským družstvům. Zatímco na Slovensku byl problém majetkoprávní transformace zemědělských družstev v podstatě vyřešen transformací restitučních nároků do podílových listů, v České republice se obdobně navržené řešení nepodařilo prosadit.

V obou zemích sice vznikly již na počátku ekonomické transformace nové banky, které se deklarovaly jako banky zemědělské, ale jejich aktivita zdaleka nepostačovala na zajištění úvěrových potřeb zemědělců. Zatímco česká Agrobanka postupně během devadesátých let zkrachovala a byla převzata jednou z běžných komerčních bank, slovenská Polnobanka se v bankovní sféře udržela. Polnobanka byla úspěšnější než Agrobanka v poskytování zemědělských úvěrů a podařilo se jí získat zdrojové prostředky z Evropské banky pro obnovu a rozvoj pro investice do slovenského zemědělství a venkovského prostoru. Z hlediska vytvoření speciální zemědělské instituce komerčního bankovníctví byla tedy Slovenská republika úspěšnější než Česká republika.

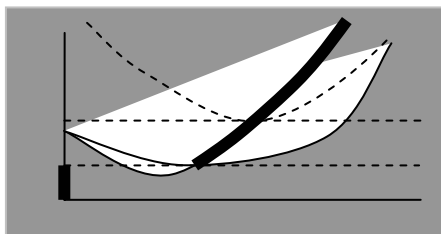
Jak česká tak slovenská vláda se problémem úvěrování zemědělství rozhodly řešit vytvořením instituce realizující státní podporu zemědělských úvěrů formou jejich garancí popřípadě dotací úroků z nich placených. Zmíněná instituce měla na Slovensku formu státního fondu ŠPFPP, v ČR ale vznikla jako obchodní společnost PGRLF, tedy jako podnikatelský subjekt, což se stalo předmětem kritik ze strany českého Nejvyššího kontrolního úřadu (1997, 1999) doporučujících transformaci PGRLF právě do podoby státního fondu.

Specifické instituce ŠPFPP a PGRLF zabývající se státní podporu zemědělských úvěrů nebyly ani v SR ani v ČR jedinými subjekty realizujícími tento nástroj státní zemědělské politiky. Na Slovensku byly úvěrové garance poskytovány také SZRB, dotace úroků pak rovněž ministerstvem zemědělství. V ČR část podpor úvěrům směřovaným do potravinářského sektoru zajišťovala ČMZRB. Lze tedy konstatovat, že duplicita činnosti státních institucí zemědělské politiky byla na Slovensku větší než v ČR. To pravděpodobně také vedlo k tomu, že státní fond podpory zemědělských úvěrů byl na Slovensku zrušen a jeho aktivity plně převzala SZRB a ministerstvo zemědělství. V ČR byl vývoj opačný, PGRLF nejen, že nebyl zrušen, ale v souvislosti se vstupem ČR do EU na něj byla převedena také podpora úvěrů směřovaných do potravinářství, která byla do té doby uskutečňovaná prostřednictvím ČMZRB.

Literatura:

- (1) BLAAS, Gejza: An Outline of the Development of Slovak Agricultural Policies after 1990, *Agricultural Economics*, ročník 47, č. 2, s. 58 – 65, Praha 2001.
- (2) BLAAS, Gejza: Ciele a nástroje agrárnej politiky SR, *Zemědělská ekonomika*, ročník 40, čísla 3 – 4, s. 199 – 206, Praha 1994.
- (3) BROOKES, Graham – DONHAUSER, Franz – JANDA, Karel: The Effectiveness of the Agricultural Credit Market in the Czech Republic, *Ministerstvo zemědělství*, Praha 1996.
- (4) ČECHURA, Lukáš: Úvěrový trh, credit rationing a zemědělství, *Sborník příspěvků z vědeckého semináře, ČZU*, Praha 2004
- (5) DIVILA, Emil: Agrární struktura v České republice – současný stav a předpoklady dalšího vývoje, *Politická ekonomie*, č. 2, s. 227 – 240, Praha 2001.
- (6) DIVILA, Emil: Transformační zadluženost zemědělských podniků v České republice, *Politická ekonomie*, č. 5, s. 637 – 655, Praha 2004.
- (7) DOUCHA, Tomáš: Úvěrování v zemědělství USA, *Finance a úvěr*, ročník 43, č. 5, s. 218 – 231, Praha 1993.
- (8) DOUCHA, Tomáš – ŠILAR, Jiří: Credit Policy in the Czech Agriculture. in *Proceedings of the symposium „Agricultural Credits in Transition Countries“*, OECD, Moscow, Russia, s.263-276, 1999.
- (9) GUDGER, Michael: Credit guarantees: An assessment of the state of knowledge and new avenues of research, *FAO agricultural services bulletin*, FAO, Rome 1998. ISSN 1010-1365.
- (10) CHRASTINOVÁ, Zuzana: Financing of the agricultural sector of the Slovak Republic and credit infrastructure, *Výskumný ústav ekonomiky polnohospodářstva a potravinářstva*, Bratislava 1999.
- (11) CHRASTINOVÁ, Zuzana: Úverovanie polnohospodárstva na Slovensku a vo štátoch EÚ, *Výskumný ústav ekonomiky polnohospodárstva a potravinářstva*, Bratislava 2000. ISBN 80-8058-171-1.
- (12) JANDA, Karel: Credit Rationing under Asymmetric Information, *Zemědělská ekonomika*, ročník 41, č. 3, s. 117 – 126, Praha 1995.
- (13) JANDA, Karel: Credit Guarantees in a Credit Market with Adverse Selection, *Prague Economic Papers*, r. 12, č. 4, Praha 2003.
- (14) JANDA, Karel – SKLENKOVÁ, Hana: Skladištní stvrzenky v procesu financování zemědělství, *Zemědělec*, ročník 5, č.9 s. 43, 1997.
- (15) JANDA, Karel – SKLENKOVÁ, Hana – VIGNER, Jaroslav: Financování českého zemědělství – ekonomická evidence, *Politická ekonomie*, ročník 45, č. 5, s. 708 – 718, Praha 1997.
- (16) JANDA, Karel – VIGNER, Jaroslav: Problémy financování zemědělských investic – IV, *Zemědělec*, ročník 5, č.34 s. 28, č. 35 s. 35, č.36 s. 26, č. 37 s. 28, 1997.
- (17) Nejvyšší kontrolní úřad: Kontrolní závěr z kontroly hospodaření se státními prostředky poskytnutými na zřízení a činnost Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu, Část B: Kontrolní závěry, *Věstník Nejvyššího kontrolního úřadu* 1997, část 95/13, Praha 1997.
- (18) Nejvyšší kontrolní úřad: Hospodaření s prostředky státního rozpočtu poskytnutými prostřednictvím Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu, a.s., *Věstník Nejvyššího kontrolního úřadu* 1999, část 99/05, Praha 1999.

- (19) OECD: Agricultural Finance and Credit Infrastructure in Transition Economies (proceedings of OECD Expert Meeting, Moscow, Russia, 1999), OECD Centre for Co-operation with Non-Members, Paris 1999.
- (20) OECD: Agricultural Finance and Credit Infrastructure in Transition Economies (proceedings of OECD Expert Meeting, Portoroz, Slovenia, 2001), OECD Centre for Co-operation with Non-Members, Paris 2001.
- (21) POKRIVČÁK, Ján, Agricultural Credits and Contracts, Agricultural Economics, ročník 48, č.5, s.215-218, 2002
- (22) SEROVA, Eugenia – IANBYKH, R.: State Programs for the Support of Agricultural Credit in Transitional Economies, Problems of Economic Transition, ročník 42, č.2, s. 69-80, 1999.
- (23) Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR. Ministerstvo pôdohospodárstva Slovenskej republiky, 2000-2004.
- (24) SWINNEN, Johan – GOW, Hamish: Agricultural Credit Problems and Policies During the Transition to a Market Economy in Central and Eastern Europe, Food Policy, ročník 24, č.1, s.-21-47, 1999.
- (25) ŠILAR, Jiří: Analýza činnosti PGRLF – 1. část, Finance a úvěr, ročník 46, č. 2, s. 79 – 87, Praha 1996
- (26) ŠILAR, Jiří: Analýza činnosti PGRLF – 2. část, Finance a úvěr, ročník 46, č. 3, s. 142 – 157, Praha 1996.
- (27) TRZECIAK-DUVAL, Alexandra: Agriculture finance and credit infrastructure – conditions, policies and channels, Agricultural Economics, ročník 49, č. 3, s. 106 – 112, Praha 2003.
- (28) WOLZ, Axel: State Intervention in Agricultural Finance in Slovakia, Discussion Papers of the Research Centre for International Agrarian and Economic Development, Heidelberg, No. 52, October 1996
- (29) Zpráva o stavu zemědělství ČR. Za roky 1995-2003, Zelená zpráva, Ministerstvo zemědělství ČR v Agrospoji, Praha 1996-2004.

Previously published:

2002:

19. Vladimír Benáček, Víšek Jan Ámos: *Determining Factors of Competitiveness of Trade and Specialization of Czech Industrial Sector before the EU Accession*
20. Milan Sojka, *Postkeynesovská teorie peněz, peněžní a úvěrová politika a postavení centrální banky*
21. Milan Sojka, *Alternativní scénáře transformační strategie československé ekonomiky na počátku 90. let a jejich teoretická východiska*
22. František Turnovec, *Economic Research and Education in the Czech Republic 1989-2000*
23. Jiří Hlaváček, Michal Hlaváček : *Petrohradský paradox*
24. František Turnovec : *Evaluation of National, Political and Institutional Influence in Consultation, Cooperation and Co-decision Procedures of the EU Decision Making*
25. Karel Pulpán: *Rakouský poválečný vývoj*

2003:

26. Ondřej Schneider : *European Pension Systems and the EU Enlargement*
27. Martin Gregor: *Mancur Olson redivivus, „Vzestup a pád národů“ a současné společenské vědy*
28. Martin Gregor: *Mancur Olson's Addendum to New Keynesianism: Wage Stickiness Explained*
29. Patrik Nový : *Olsonova teorie hospodářského cyklu ve světle empirie: návrh alternativního metodologického přístupu*
30. Ondřej Schneider: *Veřejné rozpočty v ČR v 90. letech 20. století – kořeny krize*
31. Michal Ježek: *Mikroanalýza reformy českého důchodového systému*
32. Michal Hlaváček: *Efektivnost porízení a předávání informace mezi privátními subjekty s pozitivně-externální vazbou*
33. Tomáš Richter: *Zástavní právo k podniku z pohledu teorie a praxe dluhového financování*
34. Vladimír Benáček: *Rise of an Authentic Private Sector in an Economy of Transition: De Novo Enterprises and their Impact on the Czech Economy*
35. Tomáš Cahlík, Soňa Pokutová, Ctirad Slavík: *Human Capital Mobility*
36. Tomáš Cahlík, Jakub Sovina: *Konvergence a soutěžní výhody ČR*
37. Ondřej Schneider, Petr Hedbávný: *Fiscal Policy: Too Political?*
38. Jiří Havel: *Akcionářská demokracie „Czech made“*
39. Jiří Hlaváček, Michal Hlaváček: *K mikroekonomickému klimatu v ČR na začátku 21.století: kartel prodejců pohonných hmot? (případová studie)*
40. Karel Janda: *Credit Guarantees in a Credit Market with Adverse Selection*
41. Lubomír Mlčoch: *Společné dobro pro ekonomiku: národní, evropské, globální*
42. Karel Pulpán: *Hospodářský vývoj Německa jako inspirace pro Česko*
43. Milan Sojka: *Czech Transformation Strategy and its Economic Consequences: A Case of an Institutional Failure*
44. Luděk Urban: *Lisabonská strategie, její hlavní směry a nástroje.*

2004:

45. Jiří Hlaváček, Michal Hlaváček: *Models of Economically Rational Donators*
46. Karel Kouba, Ondřej Vychodil, Jitka Roberts: *Privatizace bez kapitálu.*
47. František Turnovec: *Economic Research in the Czech Republic: Entering International Academic Market*
48. František Turnovec, Jacek W. Mercik, Mariusz Mazurkiewicz: *Power Indices: Shapley-Shubik or Penrose-Banzhaf?*
49. Vladimír Benáček: *Current Account Developments in Central, Baltic and South-Eastern Europe in the Pre-enlargement Period in 2002-2003*
50. Vladimír Benáček: *External Financing and FDI in Central, Baltic and South-Eastern Europe during 2002-2003*
51. Tomáš Cahlík, Soňa Pokutová, Ctirad Slavík: *Human Capital Mobility II*
52. Karel Diviš, Petr Teplý: *Informační efektivnost burzovních trhů ve střední Evropě*

53. František Turnovec: *Česká ekonomická věda na mezinárodním akademickém trhu: měření vědeckého kapitálu vysokoškolských a dalších výzkumných pracovišť*
54. Karel Půlpán: *Měnové plánování za reálného socialismu*
55. Petr Hedbávný, Ondřej Schneider, Jan Zápal: *Does the Enlarged European Union Need a Better Fiscal Pact?*
56. Martin Gregor: *Governing Fiscal Commons in the Enlarged European Union.*
57. Michal Mejstřík: *Privatizace, regulace a deregulace utilit v EU a ČR: očekávání a fakta*
58. Ilona Bažantová: *České centrální bankovníctví po vstup České republiky do Evropské unie (právně institucionální pohled)*
59. Jiří Havel: *Dilemata českého dozoru finančních trhů.*
60. Irena Jindřichovská: *Response of Regulatory Bodies to Financial Crises: Role of Auditors and International Comparison*
61. Karel Janda: *Bankruptcy Procedures with Ex Post Moral Hazard*
62. Ondřej Knot, Ondřej Vychodil: *What Drives the Optimal Bankruptcy Law Design*
63. Jiří Hlaváček, Michal Hlaváček: *Models of Economically Rational Donators: Altruism Can Be Cruel*
64. Aleš Bulíř, Kateřina Šmídková: *Would Fast Sailing towards the Euro Be Smooth? What Fundamental Real Exchange Rates Tell Us about Acceding Economies?*
65. Gabriela Hrubá: *Rozložení daňového břemene mezi české domácnosti: přímé daně*
66. Gabriela Hrubá: *Rozložení daňového břemene mezi české domácnosti: nepřímé daně*
67. Ondřej Schneider, Tomáš Jelínek: *Distributive Impact of Czech Social Security and Tax Systems: Dynamics in Early 2000's.*
68. Ondřej Schneider: *Who Pays Taxes and Who Gets Benefits in the Czech Republic?*

2005:

69. František Turnovec: *New Measure of Voting Power*
70. František Turnovec: *Arithmetic of Property Rights: A Leontief-type Model of Ownership Structures*
71. Michal Bauer: *Theory of the Firm under Uncertainty: Financing, Attitude to Risk and Output Behaviour*
72. Martin Gregor: *Tolerable Intolerance: An Evolutionary Model*
73. Jan Zápal: *Judging the Sustainability of Czech Public Finances*
74. Wadim Strielkowski, Cathal O'Donoghue: *Ready to Go? EU Enlargement and Migration Potential: Lessons from the Czech Republic in the Context of the Irish Migration Experience*
75. Roman Horváth: *Real Equilibrium Exchange Rate Estimates: To What Extent Are They Applicable for Setting the Central Parity?*
76. Ondřej Schneider, Jan Zápal: *Fiscal Policy in New EU Member States: Go East, Prudent Man*
77. Tomáš Cahlik, Adam Geršl, Michal Hlaváček and Michael Berlemann: *Market Prices as Indicators of Political Events- Evidence from the Experimental Market on the Czech Republic Parliamentary Election in 2002*
78. Roman Horváth: *Exchange Rate Variability, Pressures and Optimum Currency Area Criteria: Implications for the Central and Eastern European Countries*
79. Petr Hedbávný, Ondřej Schneider, Jan Zápal: *A Fiscal Rule That Has Teeth: A Suggestion for a "Fiscal Sustainability Council" Underpinned by the Financial Markets*
80. Vít Bubák, Filip Žikeš: *Trading Intensity and Intraday Volatility on the Prague Stock Exchange: Evidence from an Autoregressive Conditional Duration Model*
81. Peter Tuchyňa, Martin Gregor: *Centralization Trade-off with Non-Uniform Taxes*
82. Karel Janda: *The Comparative Statics of the Effects of Credit Guarantees and Subsidies in the Competitive Lending Market*
83. Oldřich Dědek: *Rizika a výzvy měnové strategie k převzetí eura*

Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd,
 Institut ekonomických studií [UK FSV – IES] Praha 1, Opletalova 26.
 E-mail : ies@fsv.cuni.cz <http://ies.fsv.cuni.cz>